

שו"ת מנחת יצחק חלק ד סימן לד

גיורת שבעת טבילתה עמדו הבית דין בחדר הסמוך למקוה והאשה שפיקחה על הטבילה היתה גוייה, אם צריכה לטבול פעם נוספת.

בענין טבילת גיורת.

ב"ה יום ד' שיבסר באדר תשכ"ג לפ"ק מנשסטר יצ"ו. שוכט"ס אל כבוד ידי"נ הרב הגאון המפורסם וכו' כש"ת מוהר"א גרוסנס שליט"א דיין דק"ק לונדון יצ"ו. אחדשת"ה בידידות נאמנה, הנני בזה ע"ד הקונטרס שהאריך כהד"ג בחו"ב הרבה, בנדון גיורת שנתגיירה, ובעת טבילתה, עמדו הב"ד בחדר הסמוך למקוה, והודיעה מצוות קלות וחמורות, והאשה שהיתה ממונה לפקח על טבילת נשים, בקשה מחברתה - שנתברר אחרי כך שהיתה אינה יהודית - להיות עומדת במקומה בעת טבילת הגיורת, אם טבילתה, הוי טבילת גרות או לא עכת"ד.

(א) והנה כהד"ג האריך לברר כל פרט ופרט בזה, בביאור הדק היטב, ואין הזמן גרמא לפני כעת, לירד בעומק הלכה זאת, ואציע פה, רק הנראה להלכה למעשה, ואשר גם זאת היא שיטת כת"ה, בתורת העולה מקונטרסו הנ"ל.

והיא, שיש בזה שלשה דינים, א' מה שצריך לכתחילה, ב' מה שאפשר שבדיעבד מהני, ג' מה שבודאי בדיעבד לא מהני.

(ב) הא', שבודאי בלי שום ספק, שלכתחילה צריכים הב"ד, לראות בעיניהם הטבילה ממש, ולא סגי, כשעומדים מבחוץ, וכמפורש יוצא מדברי הרמב"ם (פי"ד מהא"ב ה"ו) והש"ע (יו"ד סי' רס"ח ס"ב), ויצא להם כן, מדברי הש"ס (יבמות מ"ז ע"ב), שמושיבין אותה במים עד צוארה, ועל כרחק, מפני שהב"ד, צריכים לכנס ולראות טבילתה, וכמ"ש בערוך לנר שם.

(ג) הב', אם לא הי' הטבילה לפני הב"ד, יש בזה מחלוקת הפוסקים, שלדעת התוס' (בחד תירוץ שם /יבמות/ מ"ה ע"ב) והרא"ש, בדיעבד מהני, אבל להרי"ף והרמב"ם ואחרוני, גם בדיעבד לא מהני, ואיפלגו גם בענין לפסול לזרעו, ובש"ע (שם /יו"ד סי' רס"ח/ ס"ג) הביא שתי הדעות, ודעת התוס' בסתם תחילה, ויש שמטעם זה ס"ל שהש"ע פוסק כהתוס', אבל אין זה כלל ברור בדברי הש"ע, וכמ"ש בשד"ח (כללי הפוסקים סימן י"ג מאות ח' עד אות י"ג), ועי' שם (באות י"ג) בסופו, והארכתי בבירור דברי גדולי הראשונים והש"ע הנ"ל בספרי מנחת יצחק (ח"א קכ"א קכ"ב) עיי"ש, אבל אולי יש לומר, דבדיעבד עכ"פ מהני, מה שעמדו הב"ד מבחוץ, מטעם שכתב כהד"ג, וגם ראיתי בתשו' יביע אומר (ח"א יו"ד סי' י"ט) שצדד כן, מטעם דברי הי"מ שהביאו התוס' שם, בטבילת נדה, דכיון שידוע לכל שטבל', כאלו עומדים שם דמי עיי"ש, וממילא אם הב"ד בחדר השני, והדלת פתוחה, להודיע להטובלת מצוות קלות וחמורות, והאשה המפקחת אצל הטבילה, (ובנוגע לנאמנות האשה, דן כהד"ג מטעם מילתא דעבידא לגלויי, והביא לזה מדברי הנובי"ק (א"ע סי' נ"ה), ויש לדון בזה גם משום שבידה וכדלהלן), והב"ד שומעים קול קן טבילתה, ומה שהאשה המפקחת מזוהירה לטבול היטב, ואומרת בקול רם להב"ד, שהגיורת טבלה כראוי, והיא עכשיו תחת המים, והב"ד יכולים לכנס ולראות אם האמת עמה, כמו שכתב כהד"ג, - י"ל דנחשב להב"ד כמו ידיעה בלא ראי', ועי' בדברי הרמ"א (א"ע סי' מ"ב סעי' ד') ובדברי הפוסקים שהביא הפת"ש (שם סקי"ב), וביותר את דברי החת"ס (סי' ק"א), דכתב, דאף דאכתי איכא ספק, שמא אחר מתן מעות הי' האמירה וכו', י"ל חזקה כל שנתן לה, וגם שמעו האמירה, מסתמא כדינא עשו, וכמו גבי יחוד, דאמרינן הן הן עדי יחוד וכו' משום אש בנעורת עיי"ש, א"כ י"ל, דלגבי הב"ד, שעמדו שם, חשוב כאלו ראו בעיניהם הטבילה, וכדברי הי"מ שבתוס' הנ"ל, אבל כל זה רק בדרך אפשר, וכמו

שהאריך שם בתשו' יביע אומר בדברים חריפים כנגד המקילים בזה, ושאין לזוז מדברי הש"ע והפוסקים, שפסקו שצריך לטבול לפני הב"ד ממש כנ"ל, והיא יתד שלא תמוט.

(ד) הג', היכא דהמפקחת נכרית, בודאי לא מהני אף בדיעבד, וראיתי שכהד"ג האריך בקונטרסו, אף בענין נאמנות אשה יהודית העומדת שם, ופלפל בענין מילתא דעבידא לגלוי, ובענין דבר שבערוה, ועי' בספרי מנחת יצחק (ח"ב סי' צ"ב) ובשאמ"ק שכתבתי מזה, אמנם בנוגע לענין זה נראה לי בפשיטות, עפי"מ המבואר (ביו"ד סי' קכ"ז וסי' ר"א ס"ד), דע"א = דעד אחד = נאמן באיסורין היכא שבידו, אף באתחזק איסורא, ובזה כתב הסדרי טהרה (ביו"ד סי' קצ"ח ס"ק ע"ח), בהא דאיתא שם, דצריך להעמיד ע"ג יהודית גדולה יותר מי"ב ויום אחד, בשעה שהיא טובלת, שתראה שלא ישאר משער ראשה, צף ע"פ המים וכו', דהטעם, דבדאו אפילו מה שבידו לתקן, אין הקטן נאמן כדלעיל (סי' ק"כ) גבי טבילת כלים, וצ"ל דהכא הוי כמו בידו לתקן, כיון שהטובלת צייתה עלי' שתראה אם טובלת שפיר, והטובלת יש בידה לתקן, מש"ה הוי כמו שהוא בידה לתקן, דאלת"ה הא קיי"ל דאין עד אחד נאמן במלתא דאתחזק איסורא, והכא הא אתחזק איסורא וכמ"ש הב"י עכ"ד, וראיתי לערוך השלחן שם (סעי' פ"ז), שכתב ע"ז, דא"צ לזה, דלהטובלת הרי התורה האמינה, והיא להעדפה בעלמא, מבקשת אחרת להשגיח עלי', א"כ איזה ענין הוא לאתחזק איסורא ודו"ק עכ"ד, ואני בעניי דייקתי ולא הבנתי, דהרי האמינו רק להאשה בעצמה, משום דכתיב וספרה לה, או משום דבידה, עי' תוס' (ריש גיטין) ובש"פ, והתייבחה במה שהיא עושה בעצמה, וגם בנוגע לשערות ראשה, במה שכורכת שיערה על ראשה וכיב"ז, המבואר שם בש"ע, אבל היכא שאין עושה שום פעולה לשערה, רק סומכת על ראיית חברתה, הרי זה אינה בידה ואינה יודעת שנעשה כהוגן, ואנו צריכים להעדת חברתה, ואינה נאמנת היכא דאתחזק איסורא, אם לא מטעם הנ"ל, דהוי גם אצלה בידה, ועי' כה"ג מה שהעיר בתשו' ברכת יוסף (א"ע סי' ד'), בענין בדיקת פקחת לשוטה, כיון שהשוטה אין מניחה לעשות דבר, ואינה בידו, ואינם נאמנים, כיון דאתחזק איסורא, וצריכה ב' עדים עלי' עיון הגוף והטבילה, וזה דבר שא"א לאנשים, וסומא נאמנת, שבידה להראות לאחרים, וכמ"ש התוס' גבי שחיטה, משא"כ שוטית, והאריך בזה לחלק בין שוטה לשוטה עיי"ש, ונד"ד דומה לסומית, ואנו צריכים בזה לתרתי, א' דהאשה נאמנת על עיקר הבדיקה והטבילה, ב' דכיון שהוי ברצונה, האחרת נאמנת מטעם שבידה, אבל בא' מתרתי לא מהני, דבלא נאמנות חברתה, הרי האשה בעצמה לא ידעה כלום, ונאמנות חברתה גרידא לא מהני, דאם האשה בעצמה אינה נאמנת על גופא דעובדא, שוב לא הוי בידה של חברתה כמובן וק"ל, - ובזה ניחא מה שכתבו הפוסקים (ביו"ד סי' רס"ח), דצריך עדים על טבילת גרים, אף אם נאמר דב"ד א"צ בדיעבד, דא"א להאמין אף כנגד החזקה מטעם בידו, דהרי כיון דהגר בעצמו אינו נאמן, שוב גם העד אינו נאמן, דל"ה בידו, - והא דהגר אינו נאמן אף דהוי בידו, זה פשוט, דהרי בעכו"ם ל"מ בידו, כמבואר בש"ע יו"ד/ (שם סי' קכ"ז ור"א) ובשאמ"ק, וממקומו הוא מוכרח, דכתב בלבוש, על הא דאיתא (שם סי' קצ"ח), דצריכה להעמיד על גבה, אשה יהודית, דגויה אינה נאמנת הואיל ואתחזק איסורא עיי"ש, ול"מ הא דבידה, וא"כ הרי על זה בלבד אנו דנין, אם טבל ונעשה יהודי, וממילא אינו נאמן, ושוב גם העד אינו נאמן כנ"ל, - וכ"ז אם אנו מסתפקין על עיקר הטבילה, אבל היכא דהב"ד עומדים מבחוץ, ויודעים בודאי שירדה להמים לטבול, וציותה להאשה המפקחת לראות שתטבול כהוגן, שוב נחשב לאשה העומדת על גבה, כמו בידה ונאמנת כנ"ל.

(ה) ודאתאן מזה, דכ"ז באשה יהודית המפקחת, אבל באשה נכרית מפקחת, הרי לא מהני העדתה אף אם הוי בידה כנ"ל, - ואם מטעם שכתבנו לצדד, דיש לומר דהוי להב"ד העומדים בחדר הסמוך, כידיעה בלא ראי', מ"מ פשיטא, דגם לזה אנו צריכים, את נאמנות האשה, כי זולת זה ל"ה בגדר אומדנא דמוכח, וידיעה גמורה להב"ד, וכגוונא שכתב בתרומת הדשן (סי' ר"ז) בענין סבלונות, דלשיטת רש"י חיישינן לקידושין, אע"ג דליכא עדים בשעת נתינה, מ"מ אנן סהדי דלשם קידושין שלח, ובודאי השליח עשה שליחותו, ונתנה לו כאשר צוה המשלח, ובהכי סגי דהוי שפיר עדות של שנים בדבר ערוה כדאמרינן (בפ' האומר), דלבית הלל הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה, ואע"ג דהביאה היא הקידושין, והמקדש אשה בביאה, והעדים אינם רואים הביאה, הואיל ורואים דברים שמתוכו יבא ודאי לידי ביאה, חשוב עדות, וה"ה שליח סבלונות כדמפרשינן עכ"ד, ומזה

הביא החת"ס שם, לנידונו לומר דהוי אומדנא דמוכח, כעין אומדנא דחובל ונחבל, עיי"ש, וכ"ז יש לצדד, דשייך גם באשה יהודית, שהתמנתה מאת הב"ד, להיותה מפקחת, שהיא נאמנת מטעם בידה, ושייך בה חזקה שליח עושה שליחותה, ובצירוף כל המבואר לעיל, יש מקום לומר - בדרך אפשר - דהוי להב"ד ידיעה בלא ראי', אבל בנכרית אשר פיהם פי שוא, בודאי ל"ש כל זה, ואין לא ראי' ולא ידיעה להב"ד, וצריכה בודאי טבילה עוד הפעם לפני ב"ד כדת וכדין.

(ו) ודאתאן מזה, דלדינא לכתחילה, בודאי צריכים הב"ד לראות הטבילה ממש, ועצה היעוצה לזה, איתא בספר יביע אומר שם, כמה המצאות לעשות במסך המבדיל, שלא יתראה להב"ד גוף האשה מתוך המים, רק טבילת ראשה, והעצה הכי קלה, היא, לעשות חלוק רחבה מיוחדת, לטבול בה הגיורת, ובאופן שהמים יגיע לה מתחת החלוק בכל גופה ובית הסתרים שלה, ורק ראשה יוצאת מתוך החלוק, והיא עפ"י מימרא דרב (ביצה י"ח), ופסק הש"ע (שם סעי' מ"ו), גדה שטבלה בבגדיה טהורים, אלא שלהלכה מוכח מהלשון הנ"ל, דמהני רק בדיעבד, ועי' פת"ש (שם סק"ד) ובתשו' מהרש"ם (ח"ג סי' קע"ג) באריכות, עיי"ש, - ובזה הי' נראה, דאם אין עצה קלה אחרת, הי' אפשר לעשות כנ"ל, ורק שתטבול ב' פעמים, פעם אחת לפני הב"ד עם החלוק הנ"ל, ואחרי יציאת הב"ד מחדר הטבילה, תטבול עו"ה לפני אשה יהודית המפקחת, בלא החלוק, והב"ד יהיו עוד בחדר החיצון, לשמוע קול דבורה של האשה המפקחת וטבילתה כנזכר לעיל, בשעת טבילתה עו"ה בלא החלוק, כנלענ"ד. ידידו דושה"ט כל הימים, יצחק יעקב ווייס

ג. ב. ושוב ראיתי בתשו' לחם רב (סי' מ"ד), בהגביית עדות הג', דאיתא שם בזה"ל, שאלנוה אם הי' שם אנשים כשטבלה או סמוך לבית הטבילה וכו' עכ"ל, וחתומים ע"ז ג' דיינים עיי"ש, וש"מ מזה, דאם הי' אנשים סמוך לבית הטבילה, הי' ג"כ מהני, וע"כ מטעם ידיעה בלא ראי', אבל אין להוכיח מהדברים שנאמרו רק בדרך שאלה, ולא בדרך פסק הלכה.